

Malmö högskola

Lärande och samhälle
Kultur, Språk, Medier

Examensarbete

15 högskolepoäng

Estetiska uttrycksformer i fritidspedagogens yrkesroll

*Aesthetic forms of expression in the professional role of the leisure-time
pedagogue*

Robin Lundin

Lärarexamen 210 hp
Kultur, medier och estetik
Slutseminarium: 2013-12-19

Examinator: Feiwei Kupferberg
Handledare: Pär Widén

Sammanfattning

Det här examensarbetet handlar om vilka olika estetiska uttrycksformer som fritidspedagoger använder sig av i sin yrkesutövning. Syftet med det här arbetet är att få syn på vilka uttrycksformer som är mer och mindre framträdande i arbetet på fritidshemmen. Följdfrågan blir således vilka är de uttrycksformer som inte får så stor plats och varför det är så. Jag har utfört kvalitativa intervjuer med fyra olika fritidspedagoger från fyra olika fritidshem. De teoretiska utgångspunkterna belyser fritidspedagogens yrkesroll samt hur det kreativa och estetiska arbetet kan se ut. Min slutsats är att bild och formskapande är den mest märkbara estetiska uttrycksformen i fritidspedagogernas yrkesutövning samtidigt som andra estetiska uttrycksformer behöver lyftas fram på ett helt annat sätt än hur det ser ut idag.

Nyckelord: estetiska uttrycksformer, fritidspedagog, utveckling, fritidshem

Innehållsförteckning

1. Inledning	6
1.1 Bakgrund.....	6
1.3 Syfte	7
2. Teoretiska utgångspunkter	9
2.1 Definition av begrepp.....	11
3. Metod och genomförande	12
3.1 Metodiska angreppssätt.....	12
3.1.1 Metod för datainsamling	12
3.2 Urval.....	13
3.2.1 Tillvägagångssätt under intervjuerna	14
3.3 Pedagoger.....	14
4.Resultat	15
4.1 Personlig estetik.....	15
4.2 Estetiska uttrycksformer i styrd aktivitet	16
4.3 Estetiska uttrycksformer för barnens utveckling.....	16
4.4 Framträdande former i verksamheten	17
4.5 Pedagogens estetik – samma som barnens?	17
4.6 Sammanfattning av resultat.....	18
5. Analys och teoretisk tolkning	19
5.1 Personlig estetik.....	19
5.2 Estetiska uttrycksformer i styrd aktivitet	19
5.3 Estetiska uttrycksformer för barnens utveckling.....	20
5.4 Framträdande former i verksamheten	21
5.5 Barnens estetik – pedagogens estetik.....	21
6. Diskussion och slutsats	23
7. Referenser	26
Internetlänkar	27
Bilaga	28

1. Inledning

Detta examensarbete har skrivits av mig, Robin Lundin, som läser med inriktning mot fritidspedagogisk verksamhet och grundskolans tidigare år, men då jag kommer att arbeta i den fritidspedagogiska verksamheten är det där jag har valt att lägga mitt fokus i det här examensarbetet. Då mitt huvudämne är Kultur, medier och estetik (KME) väljer jag medvetet att inte skilja på min blivande yrkesroll som fritidspedagog och mitt huvudämne, utan jag ser mig själv som fritidspedagog med KME-inriktning.

I läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (LGR 11 2011) står det skrivet i den del som berör fritidshemmet i andra kapitlet *Övergripande mål och riktlinjer*:

Samarbetsformer mellan förskoleklass, skola och fritidshem ska utvecklas för att berika varje elevs mångsidiga utveckling och lärande.

Samarbetet ska utgå från de nationella mål och riktlinjer som gäller för respektive verksamhet (LGR 11 2011:16).

Jag väljer här att undersöka fritidspedagogens roll i arbetet för att berika elevernas lärande både i samverkan med skolan och under tiden som eleverna spenderar på fritidshemmet. Min tanke är då att främst titta på det som jag till stor del förknippar med fritidspedagogens roll, nämligen de estetiska uttrycksformerna som man ofta använder sig av. Detta väljer jag att göra för att bli medveten om vilka uttryckssätt som är vanligast förekommande och varför det ser ut så, men även för att se vad vi som fritidspedagoger gör för att få till en eventuell förändring i arbetet med de estetiska uttryckssätten.

1.1 Bakgrund

Min tidigare erfarenhet av olika estetiska uttrycksformer som fritidspedagoger använder sig av på fritidshem och i samverkan med skolan är att det ofta rör sig om en

begränsad variation av de här uttrycksformerna. Allt som oftast är det någon form av arbete inom bildämnet som pedagogen använder sig av. Mer sällan har jag upplevt att man som fritidspedagog använder sig av något annat uttryckssätt som då kan vara till exempel drama eller musik. Om detta beror på att pedagogerna inte riktigt känner sig hemma i de olika uttrycksformerna eller ifall det beror på något så enkelt som tidsbrist är en fråga som jag med det här arbetet försöker finna ett svar på.

I min utbildning inom huvudämnet Kultur, medier och estetik (KME) har vi pratat mycket om barns utveckling och lärande och då särskilt vad estetiska uttrycksformer har för betydelse i deras lärprocess. Jag ser personligen de estetiska uttrycksformerna som ett viktigt verktyg i barnens utveckling och lärprocess. Detta då de kan stimulera barnens fantasi och inlärningsförmåga vilket i sin tur leder till en ökad lust för lärande hos barnen.

1.3 Syfte

Den här uppsatsen handlar om vilka estetiska uttrycksformer som fritidspedagoger väljer att arbeta med på fritidshemmen och varför de väljer just dessa. Syftet blir därmed att klarlägga vilka estetiska uttrycksformer som är mer och mindre framträdande i fritidspedagogers yrkesutövande. Detta för att vi som fritidspedagoger ska bli medvetna om de val vi gör och att vi på så sätt kan skapa en verksamhet där vi kan erbjuda barnen möten med olika uttrycksformer.

1.3.1 Frågeställningar

De frågeställningar som jag valt att arbeta utefter är:

1. Hur motiverar pedagogerna sina arbetsmetoder och de estetiska uttryckssätt som väljs?
2. Vilka är uttrycksformerna som inte får så mycket plats och varför är det så?

2. Teoretiska utgångspunkter

När jag tittat på tidigare examensarbeten som handlar om fritidshem och fritidspedagogernas roll så har jag inte riktigt kunnat hitta något som riktigt motsvarar mina tankar kring just det jag valt som undersökningsområde. Därför blir det här arbetet, i alla fall för mig, att utforska otrampad mark. Visst, efter min VFT på fritidshem har jag en viss uppfattning om hur det arbetas med de olika estetiska uttrycksformerna, men att nu få gå på djupet i hur fritidspedagogerna arbetar kan göra att min uppfattning vidgas. De teoretiska utgångspunkter som jag härunder samlar har gemensamt att jag anser att de på ett eller annat sätt går att knyta an till minafrågeställningar samt till fritidspedagogens yrkesroll.

I *Vygotskij i praktiken* (Strandberg 2006:102) pratar Leif Strandberg om att det är viktigt för barn att lära sig att vistas på olika arenor. Att det är viktigt att de är öppna för att förändra och kunna skapa egna målsättningar. De måste lära sig att ta tillvara på förhållanden som ideligen förändras, för att på så sätt kunna ”orientera sig i framtidens värld”. Jag tänker därmed att det därför är viktigt för fritidspedagogerna att kunna erbjuda just det. Att man inom fritidshemsverksamheten ser till att man erbjuder olika rum och arenor där barnen får en chans att utveckla sina estetiska kunskaper och färdigheter.

Det som nämns i skolverkets publikation *Kvalitet i fritidshem* (Skolverket 2007:22), tycker jag passar in i det som just nämnt, nämligen där det bland annat står skrivet vad fritidshemmets, och då framförallt fritidspedagogernas uppgifter är i de allmänna råden. Där står bland annat att läsa att det är personalens uppgift att ”erbjuda barnen en meningsfull, stimulerande och utvecklande fritid som är varierad och utgår från barnens behov och intressen...”. Samtidigt ska personalen ”förena omsorg och pedagogik som stödjer barnets fysiska, intellektuella, sociala och emotionella utveckling.”. Vidare menar Skolverket (Skolverket 2007:23) att det är viktigt att fritidsverksamheten är varierad. Med det menar de att inte bara att leken ska stå i centrum utan även skapande verksamhet ska ingå, till exempel olika estetiska uttrycksformer såsom bild, musik, dans och drama. De menar även på att det är viktigt

att barnen genom detta får prova olika sociala roller som i sin tur gör att barnen utvecklar dem både socialt, fysiskt och psykiskt men även hjälper dem att lägga grunden till sin egen identitet. Det är här jag tänker att man som fritidspedagog har ett stort inflytande då man genom att hjälpa barnen att utveckla sinnet för att vistas på olika arenor, med hjälp av till exempel olika estetiska uttrycksformer, på så sätt även kan hjälpa dem att utvecklas sin egen identitet.

Det kan ju dock vara svårt att som fritidspedagog veta exakt vilken yrkesroll man har. Anneli Hippinen tar i första kapitlet i *Fritidshemmet* (Pihlgren red. 2011:39-40) just upp den här problematiken. Hon menar på att det inte finns något dokumenterat vad man som fritidspedagog ska göra under skoldagen utan att det är fritt för skolan/arbetslagen att bestämma. Man ska vara ett komplement till skolan och kunna använda sin kompetens där, men samtidigt ska man skapa en meningsfull verksamhet på eftermiddagarna på fritidshemmet. Hon menar vidare att fritidspedagogerna planerar både informella och formella miljöer för barnen där de informella miljöerna kan handla om det estetiska, att man gör plats för skapande aktiviteter där den spontana handlingen står högt i kurs. De formella miljöerna kan vara till exempel något så enkelt som en samling.

Malin Rohlin tar i *Meningsskapande fritidshem* (Rohlin red. 2013:22) upp att man som fritidspedagog inte lär ut det skapande och den kreativitet, som är centralt för fritidspedagogiken, i traditionella ämnen. Det är istället så att man integrerar olika ämnen i de aktiviteter man genomför med barnen. Med den integrationen menar hon att olika ämnen såsom bild, musik och drama används tillsammans i olika aktiviteter eller teman för att på så sätt erbjuda en fördjupning i det valda arbetsområdet. På det sättet menar hon att det finns skäl att tala om det arbetssättet som multimodalt. Här känner jag att det är viktigt att man i sin yrkesroll tänker på det Vygotskij nämner i *Fantasi och kreativitet* (Vygotskij 1995:19-20), där han pratar om att kreativiteten och fantasin inte tar slut i och med att barndomen tar slut utan att vuxna har minst lika stora förutsättningar som barn att vara kreativa. Detta då rikedom av människors tidigare erfarenheter påverkar fantasins skapande aktivitet. Alltså är det något att tänka på när man jobbar med barnen, att man tar in sina egna erfarenheter och känner att man kan utvecklas och vara lika kreativa som barnen.

Rob Barnes är i *Lära barn skapa* (Barnes 1994:57) inne på samma tema som Vygotskij där han pratar om att det är viktigt att vi som pedagoger intresserar oss för barnens konstnärliga idéer på ett helt annat sätt än vad vi i vanliga fall gör. Ofta är det

så att vi istället väljer att fokusera på att ge barn möjlighet att använda olika material, att det är det som många bildlektioner går ut på. Han menar vidare att det är pedagogiskt givandet att utveckla barns idéer genom att anpassa och förändra bildundervisningen genom att till exempel knyta ihop bildundervisningen med andra ämnen. Vidare pratar han om att det är lättare att få till en entusiastisk inläring om man använder sig av ett tema där man tillsammans med barnen utvecklar idéer.

I *Vägar till pedagogiken i förskola och fritidshem* (Johansson & Rolander red. 2000:124) tar Monica Hansen upp vad fritidspedagogen kan ha för uppgifter i skolan. Hon menar att fritidspedagogen har till uppgift att förbereda, genomföra och evaluera olika aktiviteter som syftar till att stärka barnens självkänsla, utveckla barns förmåga och hjälpa dem att arbeta i grupp för att förebygga mobbning och lösa konflikter. Vidare understryker hon vikten av det här arbetet och menar att man genom detta användande av den yrkeskompetens som fritidspedagogen besitter, på så sätt ökar systematiken och medvetenheten på liknande sätt som läraren har ansvar för att de grundläggande färdigheterna hos barnen kommer fram. Även här kommer Vygotskijs tankar gällande samspel mellan vuxen och barn in (Strandberg 2006:47-48). Vygotskij menar att människors samspel ligger till grunden för lärande och utveckling. Alltså, vill vi att barnen ska lära sig att uppföra sig väl, så är det viktigt att man som vuxen inte bara lär ut om hur barnen ska uppföra sig utan även att vuxna ska leva efter samma förutsättningar.

Ingrid Pramling Samuelsson nämner även hon i *Vägar till pedagogiken i förskola och fritidshem* att man för att kunna skapa olika miljöer där man kan integrera lärande, lekfullhet och kreativitet är en förutsättning att man själv omfattas av ett synsätt där de här tre ingår (Johansson & Rolander red. 2000:217-218). Hon tar även upp att lek och lärande länge varit åtskilt, men att synen nu har ändrats till att leken snarare påverkar de yngre elevernas sätt att tillägna sig kunskaper på ett positivt sätt. På samma tema gällande lek och lärande tar Monica Hansen Orwehag och Ann-Charlotte Mårdsjö Olsson i *Fritidspedagogik-fritidshemmets teorier* (Klerfelt & Haglund red. 2011:123) upp just att det är den fria leken som är vanligast på fritidshem. Att fritidspedagogens roll inte blir att styra leken, utan snarare att observera och berika med ytterligare innehåll, samtidigt fångar barnens lek och riktar deras uppmärksamhet. Detta gör man i syfte generera lärande genom leken, men man

gör det på barnens villkor. Vygotskij menar, gällande lek och lärande, att barns lekar kan ses som något där mindre förlopp förändras till något större, nämligen utvecklingszoner (Strandberg 2006:159). Han menar att barnens lek i de här utvecklingszonerna är något att ta på största allvar, ett allvar som barnen förenar med en glädje.

1.2 Definition av begrepp

I följande del tänker jag mig reda ut några av de begrepp som är återkommande i det här arbetet för att ge läsaren en förståelse för det som nämns.

Begreppet estetik, som i det här arbetet får ses som väldigt centralt, kommer från det grekiska ordet *aisthesis* som betyder känslighet (Gustavsson 2006:16). Man kan säga att det handlar om oss som människor och vårt sinnliga och känslomässiga förhållande till världen.

Estetiska uttrycksformer som begrepp kan man säga innebär hur vi människor använder oss utav estetik för att uttrycka oss och dela med oss av våra känslor.

Multimodalitet/Multimodalt lärande är ett begrepp som enligt Staffan Selander (edu.su.se) kan förklaras så här: Det lärande och den kommunikation som kallas multimodal, är något som sker med olika semiotiska tillgångar på samma gång. Man kan skilja tillgångarna mellan olika typer av teckensystem och medier. Det är både när, och beroende på hur, man använder sig av de här tillgångarna som gör att lärandet blir multimodalt.

3. Metod och genomförande

I den här delen redogör jag för mitt metodiska angreppssätt, vad jag menar med en kvalitativ intervju och hur jag utgick från dessa i mitt arbete. Jag nämner även mitt urval och beskriver kort de medverkande respondenterna.

3.1 Metodiska angreppssätt

Efter att ha fått kontakt med ett flertal fritidspedagoger bestämde jag tid och plats med var och en för intervju. De flesta av pedagogerna som jag kom i kontakt med verkade genuint intresserad av mitt valda undersökningsområde, vilket gjorde att de redan på förhand var positivt inställda till att låta sig bli intervjuade.

Jag valde att göra enskilda intervjuer då jag kände att jag på så sätt kunde få till kvalitativa intervjuer där svaren från respondenterna kunde stå i centrum. I *Kvalitativa intervjuer* beskriver Jan Trost en kvalitativ intervju. Där påpekar han att den typen av intervju utmärks av att man använder sig av enkla frågor som i slutändan kan ge komplexa svar, vilket i sin tur ger ett rikt material där man kan finna intressanta mönster och skeenden (Trost 2010:25). Jag valde därför att använda mig av ett fåtal frågor som jag på förhand såg som öppna och som kunde ge utförliga svar. Frågorna som jag använde mig av finns med i bilagan i slutet utav arbetet.

3.1.1 Metod för datainsamling

Vid de olika intervjutillfällena så valde jag att möta respondenterna i den verksamhet som de jobbar i. Detta gjorde jag för att på så sätt underlätta för respondenterna så att de lättare skulle kunna få tid till intervjun. Trost nämner även apropå platsen för intervjun att den ska genomföras i en ostörd miljö där den intervjuade känner sig hemma (Trost 2010:65). Jag hade även detta i åtanke då jag bestämde plats för intervjuerna, allt för att få till en så kvalitativ intervju som möjligt. Jag genomförde

standardiserade samtalsintervjuer som jag dokumenterade genom egna anteckningar, men framförallt med hjälp av diktafon. Anteckningarna blev till ett stöd i transkriberingsprocessen i efterarbetet med intervjuerna.

Trost pratar vidare om att man som intervjuare kan agera ”förföriskt” (Trost 2010:92). Alltså att man på ett eller annat sätt lockar respondenten att säga något som den personen inte menar. Han drar paralleller till seductive teaching där han jämför rollen som förförande lärare med rollen som intervjuare som förför den intervjuade.

I de fall som respondenterna undrade hur jag ställde mig i frågorna kring de olika uttrycksformerna påpekade jag vänligt men bestämt att det var deras svar jag var intresserad av. Detta gjorde jag helt enkelt för att mina egna tankar inte skulle färga av sig på respondenternas svar.

3.2 Urval

Jag valde att genomföra intervjuerna med fritidspedagoger som arbetar på skolor i olika kommuner. Detta gjorde jag för att på så sätt få en spridning av olika fritidshemsverksamheter. När det gällde valet av vilka fritidspedagoger som jag skulle intervjua så såg det jag det som Anne Ryen pratar om i *Kvalitativ Intervju* som väldigt intressant. Hon nämner att det i en kvalitativ intervju inte finns någon anledning till att göra ett slumpmässigt urval, utan att det snarare är upp till forskaren att välja undersökningspersoner (Ryen 2004:77). Därigenom kunde jag själv välja respondenter som jag hade någon sorts relation till vilket underlättade både för mig och respondenten då vi redan hade någon form av koppling. Jag kan i efterhand se att det gällande mitt val av respondenter fanns en risk att jag, i och med att jag hade en relation till respondenterna, kunde få svar som inte helt talade om vad respondenten egentligen tycker och tänker. Dock ser jag i efterhand även att det av just anledningen att jag har en relation till respondenten gör att denne på ett mer naturligt sätt kan säga precis vad han eller hon tänker.

Jag har valt att intervjua fyra fritidspedagoger i den här undersökningen. Jag väljer att inte lägga något fokus på pedagogernas kön i den här undersökningen då det endast är det rent yrkesmässiga jag är ute efter. Att ta med ett genusperspektiv har inte känts aktuellt då det i mina ögon inte har någon betydelse för hur man som pedagog använder sig av de estetiska uttrycksformerna.

3.2.1 Tillvägagångssätt under intervjuerna

Som tidigare nämnt så valde jag att genomföra intervjuerna genom att spela in samtalet som följde de frågor jag hade med diktafon. Samtidigt som jag lyssnade till svaren försökte jag anteckna det som jag ansåg vara av värde men som inte syns i det med diktafonen inspelade ljudet. Det som kom att forma mina anteckningar var till exempel respondentens kroppsspråk, ansiktsuttryck och så vidare. När jag sedan transkriberade intervjuerna kunde jag koppla mina anteckningar till det som nämns i intervjun för att på så sätt få en större förståelse för vad respondenten pratar om.

3.3 Pedagoger

Christina, 47 år: Jobbar på fritidshemmet på en skola som ligger i en mindre ort utanför Lund. Hon har åtta års yrkeserfarenhet efter sin fritidspedagogutbildning. Hon tycker att det är viktigt att barnen får chans att uttrycka sig på olika sätt.

Jenny, 35 år: Jobbar även hon på ett fritidshem på en skola som ligger i en mindre ort utanför Lund. Hon har nio års yrkeserfarenhet efter sin utbildning till fritidspedagog. Hon känner sig hemma i att använda olika estetiska uttrycksformer och använder det gärna i samband med olika teman.

Emelie, 32 år: Jobbar på fritidshemmet på en liten skola i utkanten av Malmö. Hon har 7,5 års yrkeserfarenhet efter fritidspedagogexamen på lärarutbildningen. Tycker om att uttrycka sig estetiskt, både genom skapande och med kroppen genom dans.

Alexandra, 35 år: Jobbar på fritidshemmet på en skola i norra Skåne. Har jobbat i drygt 11 år efter sin fritidspedagogexamen. Hon värdesätter skapande väldigt högt och sysslar mycket med det på fritiden, vilket leder till att hon använder sig mycket av det på jobb också.

4. Resultat

I den här delen har jag delat in det transkriberade materialet från de genomförda intervjuerna i olika kategorier utefter de olika frågor som pedagogerna fick svara på under intervjuerna. I texten här nedan har jag valt att ta med både en översikt och citat från de intervjuade pedagogerna, för att på så sätt se till att alla kommer till tals.

4.1 Personlig estetik

En generell åsikt som kom fram i svaren hos de fem pedagoger som intervjuades var att i stort sett alla tycker att det är roligt med estetiska uttrycksformer och skapande på olika sätt. Pedagogen Emelie beskriver till exempel sitt intresse med orden ”Har alltid tyckt om att uttrycka mig, både genom skapande och med kroppen. [...] ...jag tycker om att pyssla och skapa med olika material.”

Jenny kom här även in på att hon gärna använder sig av estetiska uttrycksformer i sitt arbete och då gärna i form av samspel med både elever och andra lärare. Gärna kopplade till olika teman som de arbetar med i skolan. Christina menar, förutom att hon anser att skapande är roligt, att det är viktigt att man även som vuxen får uttrycka sig på olika sätt. Att man får prova på olika sätt att skapa och därmed utveckla sin egen syn på skapande. När vi kom in på den här frågan beskrev Alexandra sitt intresse för estetikerna med att ”Jag tycker att det är roligt med skapande verksamhet även på fritiden, så för mig är det naturligt att jag använder det på jobbet också.”

4.2 Estetiska uttrycksformer i styrd aktivitet

När vi under intervjuerna kom fram till vilka estetiska uttrycksformer som pedagogerna arbetar mest med, och vad som ligger till grund för just de här valen så visar det sig att en av uttrycksformerna dominerar. Alexandra sammanfattar det såhär: ”Bild, form och färg är ofta grunden. Man utgår från en idé och sen får man se vilken form den tar, barnens tankar och idéer får styra mycket. Även de andra pedagogerna är inne på samma linje där bilden får ta stor plats i de aktiviteter som planeras och genomförs tillsammans med barnen. Emelie förklarar att hon oftast arbetar med bild i olika former och då genom att rita, måla och fotografera. Hon berättar vidare att hon ibland använder sig utav dans, men det gäller endast särskilda projekt och inte som spontan aktivitet. Även Christina lutar åt bilden när hon berättar att hon låter barnen pröva olika material som färg, tyg och lera.

Den pedagog som gentemot de andra skiljer sig lite åt är Jenny. Hon berättar att hon utöver bilden gärna använder sig av drama, musik och rörelse i sina styrda aktiviteter. När det gäller frågan om vad som ligger till grund för att de väljer just de här uttrycksformerna till de styrda aktiviteterna framkommer det mer än en gång att barngruppens storlek och sammansättning påverkar pedagogens val.

Inte helt olikt Alexandras tankar gällande aktivitetens upplägg berättade Christina även om hon försöker variera sina styrda aktiviteter utefter barnen. De ska få pröva olika saker så att de kan hitta något som de tycker är kul eller är bra på. Hon motiverar även sitt val av upplägg: ”I vissa grupper vågar man mer, i vissa grupper får man ha lite enklare saker.”

4.3 Estetiska uttrycksformer för barnens utveckling

Under intervjuerna kom vi även fram till frågan som gäller vad pedagogerna tror att de estetiska uttrycksformerna som de använder sig av har för påverkan på barnens utveckling. Den tanke som genomsyrade alla intervjuer var att estetiska uttrycksformerna har en väldigt positiv inverkan på barnens utveckling. Emelie nämner som exempel möjligheten att uttrycka sig med kroppen genom dans, musik

och teater gör att barnens självkänsla stärks samtidigt som det är bra träning för balans, motorik och samarbete med andra. Samtidigt menar hon att barnen utvecklar sin finmotorik genom att uttrycka sig tvådimensionellt. Något som även stärker deras självförtroende då de får vara stolta över sin skapelse och får visa den för andra.

Christina är inne på samma linje och hon nämner även: ”Många barn behöver träna på att inte vara så styrda, att tänka ut själva hur man vill göra. Att våga prova olika lösningar. Detta har man stor nytta av i andra sammanhang.

Jenny menar att barnen behöver det estetiska. ”Barnen behöver uttrycka sig på fler sätt än skriftligt så som man oftast gör i skolans värld. Jag anser också att barn lär sig lika mycket eller mer om man blandar in fler uttrycksätt än ett.”

4.4 Framträdande former i verksamheten

När det handlar om vilka uttrycksformer som är mer eller mindre framträdande i de verksamheter som de intervjuade pedagogerna arbetar i, så blev svaren ganska liknande. Alexandra berättar att ingen av uttrycksformerna tar mer plats än någon annan, utan de försöker arbeta så brett som möjligt för att få en variation i sättet de arbetar på. Emelie är inne på en liknande linje: ”Vi försöker blanda uttrycksformer i den mån det går, men mest framträdande är nog bild i olika former. Det är den estetiska form som vi har enklast att tillgå, materialet finns och vi behöver ingen speciell lokal.”

4.5 Pedagogens estetik – samma som barnens?

Den sista frågan i intervjuerna handlade om vilka estetiska uttrycksformer som barnen väljer och ifall det är samma som pedagogen själv föredrar. Svaren på vad barnen föredrar blev då bland annat som till exempel Christina nämner, att de gillar att rita och måla. Alexandra menar på att de gillar allt som innehåller ”kladd”, till exempel att hålla på med lera och att baka. Jenny och Emelie är inne på samma linje där båda

berättar att det är ganska stor spridning och att barnen nog gillar de flesta uttrycksformerna, men att de samtidigt skulle vilja ha mer musik och dans. Men som Emelie nämner så är det svårt då fritidshemsverksamheten saknar både lokaler, personal och material för att genomföra något sådant.

När det gäller just frågan ifall det är så att barnens valda uttrycksformer är desamma som pedagogerna föredrar menar Jenny att hon föredrar musik och drama, därför tror hon att det är något som hon ger barnen i stor utsträckning och hon kommer därför till slutsatsen att det därför blir roligare för barnen. Christina menar att allt går i perioder, att hon i likhet med barnen har sina olika perioder där hon föredrar olika uttrycksformer. Alexandra är inne på en liknande tanke när hon säger att hon delvis föredrar samma som barnen och att hon gillar att variera sig.

4.6 Sammanfattning av resultat

Alla de intervjuade pedagogerna är överens i att de estetiska uttrycksformerna är viktiga för barnens utveckling, inte bara den rent praktiska, motoriska utvecklingen, utan de får även chansen att utveckla sin självkänsla och sitt självförtroende. Pedagogerna ser även att det ska vara lustfyllt att arbeta med olika estetiska uttrycksformer och de försöker därigenom skapa en miljö där barnen får möta så varierande uttrycksformer som möjligt.

Pedagogerna menar även att deras egna intressen speglar av sig i de styrda aktiviteter som de planerar i fritidshemsverksamheten. Det i sin tur kan leda till att barnen får mer utav just de uttrycksformerna som pedagogerna har ett intresse av.

Arbetet med estetiska uttrycksformer är välrepresenterat på fritidshemmen, där barnen får ägna sig åt relativt varierande estetiska uttrycksformer. Bild och formskapande är väldigt väl representerat medan uttrycksformerna drama och musik inte är lika väl representerade.

5. Analys och teoretisk tolkning

I den här delen analyserar jag mitt resultat utifrån mina frågeställningar och de teoretiska utgångspunkterna som jag tagit upp tidigare i texten. Dispositionen är densamma som i föregående del.

5.1 Personlig estetik

När intervjuerna med fritidspedagogerna kom in på pedagogernas syn på det egna intresset för estetik, var som tidigare nämnt svaren relativt likvärdiga. Alla tillfrågade pedagoger nämner att de gärna använder sig av estetiska uttrycksformer både privat, men framförallt i sin yrkesroll som fritidspedagog. Pedagogerna verkar helt enkelt ha en väldigt positiv syn när det kommer till estetiska uttrycksformer och användandet av dessa i samspel med barnen. Det i sin tur gör att pedagogerna på ett enkelt sätt kan kombinera sitt personliga intresse för estetiken med att skapa miljöer, som Pramling Samuelsson nämner (Johansson & Rolander red. 2000:217-218), där lek och lärande kombineras. Och då gärna i kombination med ett multimodalt lärande.

5.2 Estetiska uttrycksformer i styrd aktivitet

När intervjuerna kom in på i vilken utsträckning som pedagogerna använder sig av olika estetiska uttrycksformer under de styrda aktiviteter som de har tillsammans med barnen så var det bild, färg och form som tog mest plats. Samtliga pedagoger medger att bilden är något som de använder sig av nästan dagligen i sin yrkesroll. Då flera av pedagogerna varit inne på att estetiken för dem handlar om ett skapande, kan det därför vara en anledning till att bilden som uttrycksform är den som förefaller vara den utbredda uttrycksformen i de här sammanhangen. Detta på grund av att man i bilden, till viss skillnad gentemot andra uttrycksformer, hela tiden får se ett resultat i form av till exempel skisser, målningar och skulpturer. Barnen får helt enkelt direkt se

en utveckling av det de sysslar med då det de åstadkommit finns rakt framför dem. Ytterligare en tanke hos de intervjuade pedagogerna var att det ofta är barngruppen som styr vilken aktivitet man som pedagog använder sig av. Storleken och sammansättningen utav gruppen påverkar valet i väldigt hög utsträckning. Drama och dans är något man oftast inte vågar sig på i större barngrupper där bilden istället lättare kan fylla behovet av en estetisk uttrycksform. Att just bilden även nämns som den vanligaste estetiska uttrycksformen kan bero på det som nämns av Hansen Orwehag och Mårdsjö Olsson (Klerfelt & Haglund) nämligen att fritidspedagogen ska berika den fria leken som är vanligt förekommande på fritidshemmen. I den rollen kan det vara så att bilden blir den enkla lösningen, den som alla känner till. Det blir enklast på en daglig basis där uppföljningen kanske inte blir lika omfattande som vid användandet av någon annan uttrycksform. Utan det är nog snarare så att de teckningar och olika former utav bildarbeten som eleverna gör en helt vanlig dag på något sätt normaliseras. Man lägger helt enkelt ingen tid på vad barnet gjort utan istället blir det ett sorts producerande som inte följs upp med diskussion om det som barnet framställt. Tanken bakom en styrd aktivitet på fritidshemmet har ofta sin grundtanke i något som barnen använt sig av i sin fria lek, något som fritidspedagogen sedan utvecklar till en aktivitet där barnen sedan kan känna sig delaktiga.

5.3 Estetiska uttrycksformer för barnens utveckling

Tänkarna när det gäller i vilken utsträckning som de estetiska uttrycksformerna påverkar barnens utveckling så var det till stor del positiva svar från pedagogerna. De nämner bland annat att dans, musik och teater kan vara en bra träning för motoriken samtidigt som självkänslan stärks hos barnen. De får även bra träning för finmotoriken genom att arbeta tvådimensionellt. Åsikten att barnen behöver fler sätt att uttrycka sig på, alltså inte bara skriftligt som annars är vanligt i skolan uttrycktes också. Alltså kan man se det på så sätt att pedagogerna ser sin yrkesroll som en viktig del i barnens utveckling där de får komma in med ett annat synsätt där barnens estetiska lust står i fokus. Där lärandet inte styrs utifrån de läroböcker som är vanligt förekommande i skolan. Här kan alltså fritidspedagogen fylla en viktig roll inte bara på fritidshemmet, utan även under skoldagen. Fritidspedagogens yrkesroll under

skoldagen kan vara något problematisk, precis som Hippinen tar upp (Pihlgren red. 2011), men med hjälp av de fördelar som de intervjuade pedagogerna nämner så kan det mycket väl vara ett sätt att som fritidspedagog radera de frågetecken som finns angående den egna yrkesrollen.

5.4 Framträdande former i verksamheten

När det gäller vilka uttrycksformer som är framträdande i de verksamheter som de intervjuade fritidspedagogerna arbetar i var svaren likvärdiga från alla pedagogerna. Det verkar alltså vara vanligt att arbetslagen som pedagogerna arbetar i försöker i största möjliga utsträckning arbeta med så blandade estetiska uttrycksformer som möjligt, men att det ofta landar i att det är bild i olika former som blir det mest framträdande. Ambitionen verkar alltså vara att få så stor variation som möjligt i det estetiska arbetet, men att det inte alltid är möjligt. Ofta är det en lokalfråga som avgör, att fritidspedagogerna allt som oftast inte har tillgång till de lokaler som behövs för att kunna få till den efterfrågade estetiska variationen. Just den här lokalfrågan, som ofta ses som ett problem, kan istället ses som något mer positivt. Leif Strandberg (Strandberg 2006) menar att det är viktigt att barnen lär sig att hänga med i förhållanden som ofta ändra, att de lär sig vara öppna för att på så sätt kunna vägledas in i en framtida värld.

Det gäller alltså för pedagogerna att försöka se det positiva i de praktiska problem som kan finnas på skolorna, för att på bästa sätt kunna ge barnen de estetiska uttrycksformer som pedagogerna menar att de vill.

5.5 Pedagogens estetik – samma som barnens?

När det till sist kom till frågan gällande ifall fritidspedagogernas egna preferenser stämmer överens med de estetiska uttrycksformer som barnen blev de övervägande svaren att de flesta barnen gillar att rita och måla, samtidigt som de gillar allt som innehåller ”kladd”. Något som pedagogerna underförstått även de gillar att använda

sig av. Dock kom det även några synpunkter som menade på att det antagligen finns en spridning bland vad barnen gillar men att det än en gång blir en praktisk fråga då fritidshemmen inte alltid kan erbjuda det som barnen eftersöker.

Man kan även utläsa av pedagogernas svar att de ofta tenderar att använda sig av de uttrycksformer som de själva tycker om, vilket i sin tur gör att de kommer till slutsatsen att barnen också tycker det är roligt, det genom att de kan erbjuda en uttrycksform som de själva känner stor lust gentemot och då lättare kan engagera barnen i detsamma. Har man själv en större lust för en specifik aktivitet eller estetisk uttrycksform så blir det lättare att ”erbjuda barnen en meningsfull, stimulerande och utvecklande fritid som är varierad och utgår från barnens behov och intressen...” som nämns i *Kvalitet i fritidshem* (Skolverket 2007:22), och som är ett av de allmänna råd som Skolverket har gällande fritidshemmet.

6. Diskussion och slutsats

Jag kommer i följande del diskutera det resultat jag kommit fram till utifrån mitt syfte och mina frågeställningar.

Syftet med det här arbetet var att försöka få en inblick i och klarlägga vilka estetiska uttrycksformer som fritidspedagoger använder sig av och varför de väljer att använda sig utav just dessa.

En sak som kom fram tidigt under intervjuerna till det här arbetet var att bild och formskapande är den estetiska uttrycksform som är den dominerande bland fritidspedagogerna, och hos fritidspedagogerna var det just bild och formskapande som majoriteten kände sig mest bekväma med att använda tillsammans med barnen. Varför är det just bilden som är dominerande då pedagogerna verkar vara överens om att estetiska uttrycksformer är viktiga för barns utveckling? Som nämns arbetar pedagogerna för att ge barnen så varierande uttrycksformer som möjligt, men ändå är det en som allt som oftast ligger före de andra. Beror det på att barnen föredrar just bild och formskapande? Eller kan det vara en så pass enkel anledning som att barngruppens storlek till stor del avgör?

Varför väljer då pedagogerna inte att använda sig mer utav de andra uttrycksformerna som finns tillhanda? Är det den lokal- och personalbrist som påpekas i en av intervjuerna som påverkar? Eller kan det helt enkelt vara så att tiden och orken att starta upp ett projekt med varierande uttrycksformer inte finns där?

Flera av pedagogerna kände själva att det inte fanns någon uttrycksform som de drog sig för att använda sig av, samtidigt fanns känslan att de inte gärna tog tag i något där de själva inte riktigt besatt kunskaperna. Denna känsla uppkom oftast när det pratades om musik och dans.

En anledning till att bilden är dominerande kan vara just den här osäkerheten som verkar finnas gentemot flera av de andra uttrycksformerna, vilket i sin tur leder till att bilden blir ett enklare sätt att utforska olika områden tillsammans med barnen.

Min slutsats är att det är en uttrycksform som tar mer plats än de andra, nämligen bilden. På fritidshemmen måste även de andra estetiska uttrycksformerna lyftas fram i

ljuset på ett helt annat sätt än vad som är fallet i dagsläget. En stor anledning till detta är för att främja barnens utveckling, både rent motoriskt men även genom att självkänslan hos barnen stärks. Vi som fritidspedagoger behöver få upp ögonen och bli medvetna om att det finns flera uttrycksformer och därigenom kunna erbjuda barnen ett mer varierat utbud på fritidshemmen och samtidigt kunna utforska uttrycksformerna tillsammans med dem. Det behövs en större förståelse hos pedagoger om vad de olika uttrycksformerna egentligen innebär. Man behöver inte sätta upp en pjäs bara för att man ska arbeta med drama, lika lite som musik måste innebära att man tillsammans sitter och sjunger ackompanjerat av gitarr eller piano. Min känsla är alltså att många fritidspedagoger hade haft stor hjälp av någon utifrån, som kommer in med en ny syn på saker och ting. Kanske en workshop av någon form hade kunnat öppna ögonen hos många fritidspedagoger och öka variationen av estetiska uttrycksformer på fritidshemmen.

Det uppkom en hel del frågor i diskussionen, frågor som det hade behövts mer tid och fler intervjuer för att kunna få ett svar på. Det hade även varit bra med observationer hos verksamheterna där de intervjuade pedagogerna arbetar för att på så sätt med egna ögon få se deras estetiska arbete. Tanken från början var att både genomföra en kvalitativ metod med intervjuer i fokus, men även en viss observation, samt en kvantitativ metod med enkäter som fritidspedagogerna skulle svara på. Dock så uppdagade snart att arbetet då skulle ha blivit alldeles för stort med tanke på den tidsram jag hade att jobba efter. Enkäter hade kunnat ge en annan bild av hur fritidspedagogerna arbetar då pedagogerna hade fått mer tid på sig att svara, vilket hade kunnat resultera i helt andra svar jämfört med den pressade situation som en intervju ändå innebär. Jag kan i efterhand även se att det hade kunnat finnas ett intresse i att höra vad barnen tycker och tänker om de olika estetiska uttrycksformerna. Detta för att synliggöra ifall min slutsats gällande att bilden är den uttrycksform som tar mest plats verkligen stämmer till fullo.

Jag är väl medveten om att det här arbetet bara ger en inblick i hur yrkesrollen för en fritidspedagog ser ut då undersökningen var relativt liten, men samtidigt ser jag den här undersökningen som en fingervisning över hur det ser ut på väldigt många fritidshem.

De frågeställningar som jag gick in i arbetet med, *Hur motiverar pedagogerna sina arbetsmetoder och de estetiska uttryckssätt som väljs? Vilka är uttrycksformerna som inte får så mycket plats och varför är det så?*, anser jag mig till stor del ha besvarat.

Då syftet som nämnts var att klargöra vilka estetiska uttrycksformer som är framträdande och göra oss fritidspedagoger medvetna om de val vi gör, anser jag att arbetet har givit en djupare insikt i fritidspedagogens yrkesroll. Det har även gjort att jag med den nya medvetenheten jag under arbetets gång fått, kan gå in i min nya yrkesroll med en ny syn på estetiska uttrycksformer och hur man kan jobba för att få till den önskvärda variationen på fritidshemmet som i längden kan gynna barnen.

7. Referenser

- Barnes, Rob (1994). *Lära barn skapa*. Lund: Studentlitteratur AB
- Gustavsson, Mattis (2006). *KME?! – Estetiska läroprocesser på Segevångsskolan*. Malmö: Lärarutbildningen, Malmö Högskola
- Johansson, Inge & Holmbäck, Ingrid (red.) (2000). *Vägar till pedagogiken i förskola och fritidshem*. Stockholm: Liber
- Klerfelt, Anna & Haglund, Björn (2011) *Fritidspedagogik: fritidshemmets teorier och praktiker*. Stockholm: Liber
- Pihlgren, Ann S (red.) (2011). *Fritidshemmet*. Lund Studentlitteratur AB
- Rohlin, Malin (red.) (2013). *Meningsskapande fritidshem – Studio som arena för multimodalt lärande*. Lund: Studentlitteratur AB
- Ryen, Anne (2004). *Kvalitativ intervju – från vetenskapsteori till fältstudier*. Malmö: Liber Ekonomi
- Skolverket (2011). *Lgr 11. Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet*. Stockholm: Skolverket
- Skolverket (2007). *Kvalitet i fritidshem*. Stockholm: Skolverket
- Strandberg, Leif (2006). *Vygotskij i praktiken*. Stockholm: Norstedts Akademiska förlag
- Trost, Jan (2010). *Kvalitativa Intervjuer*. Lund: Studentlitteratur AB
- Vygotskij, Lev. S (1995). *Fantasi och kreativitet*. Göteborg: Daidalos

Internetlänkar

Stockholms Universitet (2012). *Att arbeta multimodalt*.

<http://www.edu.su.se/om-oss/nyheter/m%C3%A5nadens-profil/att-arbeta-multimodalt-1.93422> (Hämtad 2013-11-21)

Bilaga

Ålder	
Yrkesverksamma år	
Utbildning/Bakgrund	

- Vad är din personliga relation till estetiska uttrycksformer och skapande?
- Vilka estetiska uttrycksformer lyfter du gärna fram och arbetar med?
När du ska hålla i en styrd aktivitet, vad ligger då till grund för ditt val av uttrycksform?
- Om man ser till barnens utveckling, vilken betydelse menar du att skapande och estetiska uttrycksätt har?
- Sett till uttrycksformerna, finns det någon som är mer framträdande i den verksamhet som du jobbar i? Om ja, vilka och varför?
- Vilka estetiska uttrycksformer upplever du att barnen väljer/föredrar själva?
Är det samma som det du föredrar?